

MESTERKEDŐK

ANTOLÓGIA

Bessenyei Anna, Bessenyei Boldizsár,
Csenkeszfi Poóts András, Édes Gergely,
Gyöngyössi János, Kováts József, Lácza Szabó József,
Mátyási József, Molnár Borbála, Varjas János
és névtelenek műveiből

Arany János, Babits Mihály, Bán Imre,
Csokonai Vitéz Mihály, Dsida Jenő, Gulyás Pál,
József Attila, Kazinczy Ferenc, Kosztolányi Dezső,
Kölcsey Ferenc, Petőfi Sándor, Szabó Magda,
Szemere Pál, Tolnai Vilmos, Tóth Árpád, Weöres Sándor
versei, tanulmányai hozzáadásával

KORONA KIADÓ
BUDAPEST, 1999

TARTALOM

PORTRÉK ÉS VERSEK / 15

BESSENYEI ANNA

(1767–1859)

A mértékletes mesterkedő (K. S. I.) / 17

Élek, félek, sírok... / 24

Az ég szemlélésén való elragadtatás / 24

Egy világfiához, ki szüntelen a múlandó dolgoknak örül / 25

A halogatott reménység idején / 26

A halál rettentését a kegyelem elveri / 26

Egy bús panasz a viszontagságok közt / 27

Lelki öröm a Krisztusban / 28

Egy templom szentelésére írt új ének [...] / 29

Egy professzorhoz [1] / 29

Egy professzorhoz [2] / 30

Ezekre küldött válaszlevél / 30

Molnár Borbálának nálam létekor hozzám írott emlékezetversei / 31

[Árva leány panasz] / 32

Köszönöm alássan... / 33

A szerzőhöz írott versek / 33

Ítélettétel / 33

Gróf Dessewffy Sámelné Ónagyságának írt válaszverseim / 34

BESSENYEI BOLDIZSÁR

(1813–?)

A kisfiú-„Psyché” (K. S. I.) / 35

Uram Jézus, tisztíts minket... / 40

Isteni természet... / 40

Az atyámé... / 40

Kis Jánosnak írt versem / 41

A kis Benjáminnak írott versem / 41

Erre való felelete / 41

Bessenyei János bátyám nevenapjára írott versecskéim / 41

Egy estvéli gondolataim / 41

A nénémnek írott versecskéim / 42

A Miatyánk formájára / 42

Húsvéti vers / 43

Dési vicispánné versei [...] / 43

Erre való feleletem / 43

Más / 43
Ezernyolcszázhuszonkettő... / 43
Újabb toldalékaim / 44

CSENKESZFAI POÓTS ANDRÁS
(1747?–1815)

„A trágyadombi Baudelaire” (K. S. I.) / 45

Senai Lukrécia, I. rész / 52
A „Senai Lukrécia” betétdala [Amade László nyomán] / 71
Kutyalagzi, kutyator. Fāti kutya fátuma / 72
Kesler ugyan gyógyít... / 78
Púderezett fővel forog a tél... / 79
Magyar elegia, 1786 [...] / 80
Lakodalmi játék / 82
A tüzelőfának magyar megköszönése Öexcellenciájához / 86
Brevis et mystica descriptio casei sapidi et insipidi / 86
A sajtnak titkos és rövid magyar leírása /
Özvegyembernek özvegy György barátjához írott cédulája / 88
Század eleire készített [...] históriai és oratori tanítás [...] / 88
Magyarországi királyok
A tudományok előmenetele

ÉDES GERGELY
(1763–1847)

Madarak és békák énekese: a „nyelopirity” (K. S. I.) / 96

Természet könyve / 116
A rekegő békákhoz Martoson, 1788-ban / 120
A magyar széphez / 123
Okoson nyomorgóhoz / 124
Szörköntöst öltő bölcsről / 124
Füsttül ürült tűzű szűzről / 124
Némely tavaszi madarakról / 124
Az Akteon képzetje alá / 126
Jegyeséhez az új házasa / 126
A Hegyaljáról / 126
A borkancsóhoz / 127
A tollhoz / 128
Fannihoz. Nagyvázsöny 1800 / 129
Virág Benedekhez / 130
A megújított francia háborúra / 131
Orvosi szerek a falusi költőkért / 132
A sárospataki collegium borháza ajtajára / 134
A világ tengerére ereszkedés / 135
Mezőszántón, 1792. Méltóságos gróf idős Rádai Gedeon
halálakor / 136
Nemzeti nyelvünkről / 138

- A teremtőhöz / 138
 Gyöngyössi János úrhoz írtam / 139
 Révai Miklós úrhoz, mikor Faludi verseit először adván ki [...] / 139
 Tekintetes Péczeli József úrhoz 1786. nevenapjára / 140
 Egy távol lévő barátomhoz, Sárospatak, 1786 / 142
 Parnasszusi lecke – Gyöngyössi Jánoshoz / 145
 Válasz a „Parnasszusi lecké”-re – A néhai öreg méltóságának
 [Ráday Gedeonnak] / 148
 Mátyási Józsefhez, Csórott, 1802 [...] / 152
 Szent-Jóbi Lászlóéi 1786-ban / 155
 Ezen [...] ifjú barátom verseire tett válaszom 1787 [...] / 156
 A Költő és Múza a költészet ügyében / 157
 Munka közben / 158
 A tavaszra múzsámhoz / 159
 Gyöngyösi István Kemény Jánosáról / 161
 Azonról / 161
 Cs. Vitéz Miskáról / 161
 Newtonról / 162
 Miltonról / 162
 Bonapartéről / 162
 A Kenyérről, Borról s Kávéről / 162
 A Kávénak asszonyi dicsérete / 163
 A petri gulyás / 164

GYÖNGYÖSSI JÁNOS

(1741–1818)

„A tordai leoninista” (K. S. I.) / 167

- A sirenek és a kígyónak öszvepárosodások / 176
 Kemény Farkas úrnak Kornis Mária kisasszonnyal tartott
 örvendetes menyegzőjének alkalmatosságával / 178
 Gombási István uramnak és Abats Sára asszonynak házassági
 egybenkelések alkalmatosságával / 184
 Ifjú tanulónak elmélkedése [...] / 185
 Tordai kéményseprő Kis János epitaphiuma / 186
 Örvendező versek Samuel úr ónagyságához / 188
 Programma Szathmári Sára / 190
 Barátságos játék feleségemhez [...] / 190
 Tordai Melissa – Lészai Lőrinc [...] Intzédi Anna kisasszonnyal
 Tordán [...] tartott örvendetes menyegzőjét tisztelő versek / 191
 MDCCXCIV-ben radnai savanyúvíznél lett mulatásomban / 192
 Egy grófi méltósághoz – Ugyanakkor Radnán mulatásomban / 194
 Ugyanakkor radnai borkútról, Magura nevű magas hegyről / 195
 Désen MDCCXCIX. 28. februariusban / 196
 Mikor feleségem maga csecsemőjét szoptatván, [...] unokáját is
 megszoportatá / 196
 Fritsi Fekete Klára [...] radnai savanyúvízen innepelvén [...] / 197
 Homlokírás / 197

KOVÁTS JÓZSEF

(1780–1809)

„Remekbe szépen »rakott« rímek” kovácsa (K. S. I.) / 198

Dall (Április 20-án, 1800.); (Májusba, 1800.) / 206

Szomorú dal (Május 27-én, 1800.) / 209

Et in Arcadia ego (Április 1-jén, 1807.) / 211

Hegedűszóban satöbbi... / 213

A kopottabb nemesekhez / 214

Nemzeti fohászkodás / 217

A magyar és a hazafi / 217

Egy kicsapott mester éneke / 217

Naplenyugováskor / 219

A Sió vize partján / 219

Csípős vers / 220

Julishoz / 221

Fanni fürdőse / 221

Csokonai halálára / 223

LÁCZAI SZABÓ JÓZSEF

(1764–1828)

Hattyúk és gének; „Sáros patak” és Cayster (K. S. I.) / 225

Ember az asszonyi nem is [...] / 229

A kísértet / 234

A kis dobos 1807-ben / 235

A kalap históriája / 235

A rák és a fiai / 237

A stokfis és a halász / 238

Vesalius / 238

Némely epigrammák: / 241

Y poétára / 241

Egy magát dicsértető barátira / 241

Doktor Iros / 241

Az iszós mellyképe alá, a képíróhoz / 242

Egy asszonyos viseletű módi fickóra / 242

A felettébb igaz Bíró / 242

Egy rossz praxisú tanítónak okos intése / 242

Z filozófusról / 242

A tettetett siket / 242

Melyik szánakozásra méltóbb, Polysztené vagy a tolvaj? / 243

A régiebb és újabb gyógyítás hibái / 243

Sannazárius poeta / 243

MÁTYÁSI JÓZSEF

(1765–1849)

Gyöngyösi és a telegráf között: „Semminél több valami” (K. S. I.) / 244

Akkori gondolatok, midőn [...]

Magyarország nádorispánja, József [...]

Alexandra Pavlownát eljegyzette, 1799. / 265

A közepszerűség vagy magamértéklés királyi virtus / 268

Három dolog legszükségesebb a világon, pénz, pénz és pénz,
mert / 270

Felelet egy bizonyos személynek azon kérdésre hogy:
mi a csók? / 272

A tavasznak mesés leírása / 275

Péceli mennykő / 280

Pestre egy jóbarátomhoz írogatott levelem a bécsi és erdélyországi
utazásaimról / 282

Örömszázló / 289

Mindenütt jó, de jobb otthon / 290

Hajnali szomorú képzelődés / 293

A magyar borról / 294

Mária napjára vers / 296

A szerző a maga munkáihoz / 299

A barátság és annak mestersége / 304

Bige Márton barátomnak neve napjára – Egy nyársra ítéltetett
hízalt gúnárnak Márton-napi búcsúzó panasza / 306

Gróf Fekete János generális úr neve napjára, 1799. / 310

A. I. vizsgálójáról [...] / 313

Sorsával elégedő gulyásnak pásztori dalja / 313

MOLNÁR BORBÁLA

(1760–1825)

Sátoraljaújhely igazi „Losárdi Zsuzsannája” (K. A.) / 319

Elémenetelem a versírásban / 326

Mostoha sorsomnak... / 327

Thuránszky László úrnak / 328

Fohászkodás / 329

Katonának gyászczímje / 330

Egynehány bús szívből eredett énekek / 332

Szám kinyitám... / 334

Előszók / 334

Életének tüköre / 335

Bártzay Bártzay Borbála asszonynak / 341

M. B. az ő barátjához, Édes Gergelyhez / 343

Thuránszky Therézia kisasszonykának utolsó tisztességére [...] / 345

A Debreceni Református Kollégiumból K. S. M. B.-hoz / 346

Báró Orczi József őnagyságának / 348

Mikor a fiamat a kollégiumba vittem / 350

- A tavasz / 353
 Az irigyhez / 356
 Mert az irigyek sápadtak és mordok / 356
 A rágalmazókhöz / 357
 Tekintetes Kármán József úrról / 357
 Tekintetes Péczelihez / 358
 Henriás / 359
 Yung / 361
 Batsányi János úrhoz / 361
 Főstrázsamester Csizi Molnár Borbálának / 363
 Molnár Borbála főstrázsamester Csizinek / 365

VARJAS JÁNOS

(1721–1786)

„A sok »é« a fület marja” (K. S. I.) / 369

- Felséges fejedelem! [II. József üdvözlése „e” hangzókkal] / 372
 Megtért embernek énekje / 375
 Magyar régiség [Varjas János, Hunyadi Ferenc, Szilágyi Sámuel
 tudós játéka e, a, o, ö és u vokálison] / 384

DEBRECENI DIÁKKÖLTÉSZET

A kollégiumi mesterkedők / 387

- A téjbe fült légy epitaphiuma (*Szél Sámuel*) / 391
 Doktor Földi halálára / 392
 Ária, mely adódott egy kedves barátnéja szájába
 (*Fodor Gerzson*) / 393
 A színek felett való vetélkedés / 393
 Keserves versek, melyekbe a szók mind egy betűn kezdődnek / 400
 Zűrzavar / 401
 A kandalló / 401

A MESTERKEDŐ POÉTIKA / 407

- Bessenyei Anna: Kedves embertársaim! (*Versei*, 1815) / 409
 Csenkeszfai Poóts András: Előljáró beszéd (*Senai Lukrécia*, 1815) / 411
 Édes Gergely: Nemzetes jóakaró uram! (*Természet könyve*, 1792) / 415
 Érdemes Olvasó! (*Enyélgései*, 1793) / 416
 Előszók (*Ifjúi enyélgései jobbítva és bővítve*, 1803) / 417
 Tudósítás (*Keservei*, 1803) / 418
 Előszók az igaz magyarhoz (*Iramatai és danái*, 1803) / 418
 Előszók a magyarokhoz (*Keservei és nyájaskodásai*, 1803) / 420
 Gyöngyössi János: Előljáró beszéd (*Magyar versei*, 1790) / 422
 Az egyenlő hangzat, vagyis *kádencia* szerint való magyar
 versírásnak formájáról (*Magyar verseinek második darabja*, 1803) / 431

- Kováts József verseihez – Fördös Dávid előbeszéde
(*K. J. versei*, 1817) / 463
- Láczai Szabó József: Előbeszéd (*A halhatatlanság oszlopa*, 1813) / 464
A gém / 467
- Mátyási József: Nemes magyar haza! dicsőséges és kedves
nemzetem! / 471
- Csizi István: Érdemes Olvasó! (*Cs. I.-nak Molnár Borbálával [...]*
Verses levelezései, 1799) / 479
- Molnár Borbála: Az olvasókhoz (*Keserveinek második darabja, [...]*
Az ő életének tüköre, 1798) / 481
- Némely tudósítások az érdeemes közönséghez (*Munkáji harmadik
darabja*, 1794) / 481

A MESTERKEDŐ HAGYOMÁNY / 483

CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY / 485

- Horváth Ádámhoz / 485
- Futtába készült versecskék / 487
- Batrachomiomachia vagy Békaegérharc (Első pipa dohány) / 488
Marjai leányok tanítója / 497
[Varró Jánosnak] / 497
- Mátyási József úrnak – A semminél több valami / 499
Lantomtól búcsúvétel / 501
A borital mellett / 502
Éva napra / 503

KAZINCZY FERENC / 506

- Fentebb stylus / 506
A békák / 506
Koccantyúsi / 510
A Lúdhattyú / 510
Epigrammai morál / 511
Az újítók / 511
Egy rossz követőhöz / 512
Fullajtáros vers / 513

KÖLCSEY FERENC – SZEMERE PÁL / 514

- A Satyrus a Mondolat írójához / 514
A számár a Mondolat írójához / 515
A magyar Pegazus a Mondolat írója ellen / 517
A lant / 520

KATONA JÓZSEF / 522

E verseimhez / 522

Idő / 522

Tőrbeesésem / 523

Rege / 525

PETŐFI SÁNDOR / 528

Az est / 528

Játszik öreg földünk... / 529

Mi kék az ég! / 529

Fresco-ritornell / 530

ARANY JÁNOS / 531

Episztola Petőfihez / 531

Névnapi köszöntő Mentovich Ferencnek / 533

Köszöntő vers Szász Károlynak / 534

Látogató-jegy / 537

Lisznyai Kálmánnak / 537

Kín / 539

Akadémiai papírszeletek II. (Budenzhez; Bálint Gábor röpiratai;

Balassagyarmaton aszonták) / 539

Báró Kemény Zsigmondhoz / 540

A magyar nyelv / 543

Gyöngyösiád / 543

Bolond Istók (II, 115–122.) / 543

BABITS MIHÁLY / 546

Turáni induló / 546

Régi magyar irodalom / 547

Új leoninusok / 548

Szonettek / 548

Én aki azelőtt... / 549

Rímjátékok / 550

Jön, hozzám nyúl... / 550

Margitszigeti rímek / 552

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ / 553

Szeszélyes futamok a holdról / 553

Őszi síp / 554

Ilona / 555

Játék első szemüveggel / 557

Rímjátékok (Háborús tréfa; Idill; Poloskairtóknak!;

Napoleoni buzdítás katonáihoz; Egy agg póttartalékos sóhaja;

Sarkigazság; Vallomás; címtelen darabok) / 558

Esti Kornél rímei (1–7, 9, 12–14.) / 560

TÓTH ÁRPÁD / 563

Rímes, furcsa játék / 563

Az ifjú török esete / 565

Svedléri rímjátékok (Beer Adélhoz, Omond) / 565

JÓZSEF ATTILA / 567

Két hexameter / 567

Születésnapomra / 567

Mint örök keservet... / 568

Szonettjáték (4. A másodfokú függvények egyenletei) / 569

Ige / 569

Az oktató mama oktatása / 570

Braun Évának / 570

Ma névnapja van... / 571

Levél / 571

[Kínálgató] / 572

Vásárhelyről disznó jó... / 574

Kedves Zoltán... / 574

DSIDA JENŐ / 575

Panasz gyengülő gyökerekről / 575

Miért borultak le az angyalok Viola előtt / 575

GULYÁS PÁL / 582

A kakas / 582

Mozart idézése / 583

Debrecen, ó-kikötő / 583

Rímek Ékes Józsefről / 584

Rímkovács / 585

Tiszteletbeli / 587

Naftalin-kabát / 587

A tervehalmazó / 588

A Jenő / 592

Rontó Pál fejfájára / 592

WEÖRES SÁNDOR / 593

Emlékezés a gyermekkori tájra / 593

Negyedik szimfónia (3. tétel) / 594

Levél Csorba Győzőnek Pécsre / 595

Magyar–latin vers / 596

Faiskola / 596

Szajkó / 597

SZABÓ MAGDA / 598

Koponyát, násfát, korcsolyákat / 598

*

ARANY JÁNOS / 600

Irányok / 600

TOLNAI VILMOS / 611

A leoninus / 611

Leoninus

Részletek a „Világirodalmi Lexikon” címszavából / 627

WEÖRES SÁNDOR / 630

Mátyási József / 630

Katona József / 632

BÁN IMRE / 635

Losontzi István Poétikája és a kései magyar barokk költészet / 635

UTÓSZÓ ÉS MAGYARÁZATOK / 643

Utószó (Kovács Sándor Iván) / 645

Magyarázatok / 659